

સમુદ્રની પટકથા

ગુજરાતી ભાષાના વાંચકો માટે એક અલગ પહેલ....સમુદ્રના વિવિધ જીવોની જીવન શૈલીનાં વર્ણનનો કઈક અલગ અંદાજ

ભાગ ૧૨ : કુવાના દેડકા.

કુવાના દેડકા, હા એટલે આપેણે મનુષ્યજીવો. બ્રહ્માંડનાં કેટલાક ગ્રહ-તારામંડળ-આકાશગંગા જેવી પ્રકૃતિની રચનાનાં એક નાનો અંશને સમજી જાણે છાતી કુલાવી એવા બેઠા કે જાણે પૂર્ણ પ્રકૃતિ આંબી લીધી. પણ મનુષ્યજીવની સીમા તો ત્યાં આવી ગઈ કે ૩૮૪૪૦૦ કી.મો દૂરનાં ચંદ્ર પર ઉતરણ કરી શક્યા પણ પૃથ્વી પર આવેલ અખૂટ મહાસાગરનાં ફક્ત ૧૧.૦૩૪ કી.મો તળિયે પહોંચી ન શક્યા.

પવન સાથે ભૂરા રંગનાં પાણી પર ઉદભવતા લહેરો મનને જેમ શીતળ આનંદનો અનુભવ કરાવે. એજ સમુદ્રનાં ભૂગર્ભમાં ભયભીત કરે એવો ચીર અંધકાર. પૃથ્વી પર ૭૦% થી હિસ્સો સમુદ્રનો, ખારાપાણીનો અખૂટ ભંડાર જે મનુષ્યજીવન માટે સીધા ઉપયોગમાં નહી, પણ જીવનની ઉત્પત્તિ તો આ જ ખારાપાણીમાંથી થઈ. આશ્ચર્યતો એ કે પૃથ્વીની કુલ જીવ સૃષ્ટિનો ૮૪% હિસ્સો સમુદ્રમાં રહે, અને શોધકર્તાઓના મંતવ્ય મુજબ હજી સમુદ્રની કુલ જીવ સૃષ્ટિનાં ફક્ત ૫% પર જ સંશોધન થયું, એટલે જ કહેવાયું કે

" We know more about space than the Ocean "

રંગ-આકાર-દેખાવની અદ્ભૂત જૈવવિવિધતા અને જીવન જીવવાના અકલ્પનીય અનુકુલનોનાં અખૂટ ખજાનાથી છલો-છલ પૃથ્વી પર વસેલું એક અલગ બ્રહ્માંડ. સૂર્યનો પ્રકાશ ન પહોંચે એવા ઘોર અંધકારમાં પણ જીવનની જેમ સ્વ-પ્રકાશિત જીવોની ચોકાવનારી જીવનશૈલી. જેની સમજવા હજારો પ્રયાશો પછી મળેલ સફળતા ન બરાબર કહી શકાય. અહીં સમુદ્ર વિશે જણાવેલ કેટલીક અજાયબ વાતો તો કદાચ તમને પણ ખબર નહીં હોય,

- Mariana Trench સમુદ્રમાં ૧૧.૦૩૪ કી.મી મહત્તમ ઊંડાઈ ધરાવે. જેને Challenger Deep કહેવાય.

- "Mid-Ocean ridge" નામથી ઓળખાતી પર્વત શૃંખલા ૬૫૦૦૦ કી.મી લંબાઈ સાથે પૃથ્વી પરની સૌથી લાંબી પર્વત શૃંખલા સમુદ્રમાં આવેલ.
- વાતાવરણમાં ૭૦-૮૦ % ઓક્સિજન સમુદ્રી શેવાળ દ્વારા પ્રાપ્ત થાય.
- સમુદ્રનો સૌથી મોટો ભાગ પ્રશાંત મહાસાગર ૨૫૦૦૦ જેટલા ટાપુઓ ધરાવે.
- સમુદ્રની અંદર પણ કેટલાક ભાગોમાં પાણીના તાપમાન કે ખારાશના પ્રમાણના કારણે એક સ્થળે સ્થાયી તળાવ રૂપે કે એક નદીની જેમ વહેણનો અલગ ભાગ ધરાવે, જેને સમુદ્રમાં વસેલા તળાવ કે નદી કહી શકાય.
- Keys National Marine Sanctuary એક એવું સમુદ્રમાં વસેલું મ્યુઝીયમ છે. જેમાં ૧૦૦૦ વધુ સમુદ્ર સમાધીન થયેલ જહાજોનો ભંગાર સંગ્રહિત છે.
- ઓસ્ટ્રેલીયાનાં સમુદ્રમાં આવેલ Great Barrier Reef ૨૩૦૦ કી.મી લંબાઈનું પૃથ્વી પર સ્થિત સૌથી વિશાળ જીવિત કોરલ રીફ શૃંખલા. જેનો કુલ એરિયા ૩૪૪૪૦૦ સ્કે.કી.મી અને જૈવવિવિધતા એવી કે જાણે સમુદ્રનું વરસાદી જંગલ.

સમુદ્રનું ખારું પાણી અનેકો પ્રકારના રાસાયણિક તત્ત્વો સમાવે, જેમાં મુખ્યત્વે Sodium chloride, Magnesium, Calcium અને Potassium નો સમાવેશ. સમુદ્રના પાણીની ખારાશ દરેક વિસ્તાર મુજબ અલગ-અલગ. જ્યાં નદી સમુદ્રને મળે ત્યાં ખારાશ ઓછી તો મધ્ય સમુદ્રે ઉડાણમાં ખારાશ એકદમ વધુ. તેમજ સમુદ્ર જવાળામુખી/હાઇડ્રોથર્મલ વેન્ટ્સ નાં વિસ્તારમાં સમુદ્ર પાણી વિવિધ રાસાયણિક ઝેરી/બિનઝેરી તત્ત્વોથી ભરપુર.

કદાચિત તમે સ્કુબા ડાઇવીંગ કર્યું હોય તો ખ્યાલ હશે કે પાણીની સપાટીથી તમે જેમ નીચે જાવો તેમ કાનના પડદા પર પાણીનું પ્રેશર થવા લાગે, ફક્ત ૧૦ મી. પાણીની ઉડાઈમાં થતા પ્રેશરની અસર સામાન્ય હવાઈ સફરમાં ૯૮૦૦ મીટરની ઉચાઈ પર થતા પ્રેશર કરતા બમણી હોય, જેને hydrostatic pressure કહેવાય.

સમુદ્રની ૧૧૦૩૪ મી. ની Challenger Deep માં સામાન્ય સમુદ્રની સપાટી કરતા ૧૦૭૦ ગણું પ્રેશર થાય અને જેને આંબવું શોધકર્તાઓ માટે મોટો પડકાર. અંદમાનમાં કરેલ સ્કુબા ડાઈવીંગમાં ફક્ત ૫ મી. ઉડાઈમાં જાણે મારા કાનના પડદા ફાટી જાણું એવું પ્રેશર સાથે ખુબજ ભયનો અનુભવ થયેલો. પણ પછી આંખ સામે રંગબેરંગી માછલીઓનાં ઝુંડ અને કોરલનો અદભૂત-અકલ્પનીય નજારો દેખાતાની સાથે ભયની લાગણી સીધી પરમ શાંતિ તરફ વળી ગઈ હતી.

સમુદ્ર વિશે હું ઘણું જાણતો હતો એવું મને લાગતું હતું, પણ જ્યારે આ ભાગ લખવાની શરૂઆત કરી ત્યાં શું લખવું ? અને શું ન લખવું ?, સમુદ્ર વિશે માહિતી શોધવામાં એવો ગુચવાયો કે સૌથી વધુ સમય મને આ ભાગ લખવા માટે લાગ્યો. આખરે તો હું પણ "કુવાનો દેડકા"

<https://conchology.co.in>

www.facebook.com/conchology.co.in

https://youtu.be/9H6_oGzcXBo

- મેહુલ & હિરલ

તા.૨૯/૧૧/૨૦૨૦

